

DOI: 10.26565/2227-8877-2020-91-08

УДК 811.11(072)

МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ СЕРЕДНЬОВЕРХНЬОНІМЕЦЬКОЇ ДІЛОВОЇ ПРОЗИ

Кулина І. Г.

кандидат філологічних наук, доцент, завідувача кафедрою німецької філології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; e-mail: kulinayuri@mail.ru; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2990-6557>; GOOGLE SCHOLAR: https://scholar.google.com/citations?view_op=new_articles&hl=en&imq=Iryna+Kulyna&authuser=1#
RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Iryna_Kulyna

(Одеса)

В даній статті розглянуто ділові папери XII-XIII ст. з міста Аугсбурга, що на півдні Німеччини. Норма сучасної німецької мови пройшла кілька етапів формування перед тим, як набути уніфікованого стандарту та стати так званою Standardsprache. Місто Аугсбург належить до східнобаварської діалектної області та розташовано на кордоні Баварії і Швабії. Аналіз писемної мови документів XII-XIII ст. надав інформацію про взаємодію особливостей обох діалектів (баварського і швабського). В даному дослідженні було розглянуто 5 документів, пов'язаних з різноманітними податками, які свідчать про те, що вони були написані в Аугсбурзі, а також 3 документи з Аугсбурзького монастиря. Важливим є те, що для розглянутих документів немає характерної послідовності у написанні, тобто відсутність орфографічної норми. Підтвердження даного факту також наведені в статті з прикладами вивчених матеріалів. Проведене дослідження показало наявність схожих ознак в усіх досліджених діалектах, що свідчить про їх безперечну мовну спорідненість. Не зважаючи на це, зустрічаються й риси, характерні суто для південно-західної частини Німеччини та окремо для південно-східної. Аналіз німецьких південних діалектів дає можливість простежити тенденцію розвитку німецької мови в її свн. періоді, який тісно пов'язаний з історією німецького народу. Розглянуті процеси синергії між діалектами в рамках однієї мови упереджено звертає увагу на початок формування спочатку мови народної, а згодом – національної. В ході дослідження виявлено, що Аугсбург став своєрідним провідником баварського діалекту у східній частині швабського діалекту. Досліджені ізоглоси (фонетичні, морфологічні, лексичні) показали, що зазначенні діалекти можна об'єднати у мовному відношенні як південні і вважати особливістю германського (ермінонського) ареалу. Не дивлячись на деякі мовні розходження, відмічається відносна єдність мовних традицій, що свідчить про достатню близькість діалектів південно-західної та південно-східної частини Німеччини у XII-XIII ст.

Ключові слова: ділова проза, середньовірна німецька діалекти, східнобаварська діалектна область.

Кулина И. Г. Языковые особенности средневерхненемецкой деловой прозы В данной статье рассмотрены деловые бумаги XII-XIII в. из города Аугсбурга, который находится на юге Германии. Норма современного немецкого языка прошла несколько этапов формирования перед тем, как приобрести унифицированный стандарт и стать так называемой Standardsprache. Город Аугсбург относится к восточнобаварской диалектной области и расположен на границе Баварии и Швабии. Анализ письменной речи

документов XII-XIII в. предоставил информацию о взаимодействии особенностей обоих диалектов (баварского и швабского). В данном исследовании было рассмотрено 5 документов, связанных с различными налогами, которые свидетельствуют о том, что они были написаны в Аугсбурге, а также 3 документа из Аугсбургского монастыря. Следует отметить, что в рассмотренных документах нет характерной последовательности в их написании, то есть речь идет об отсутствии орфографической нормы. Подтверждением данному факту являются также приведенные в статье примеры из изученных материалов. Проведенное исследование выявило наличие сходных признаков во всех исследованных диалектах, что свидетельствует об их несомненном языковом родстве. Несмотря на это, встречаются и черты, характерные исключительно для юго-западной части Германии и отдельно для юго-восточной. Анализ немецких южных диалектов дает возможность проследить тенденцию развития немецкого языка в его свн. периоде, который тесно связан с историей немецкого народа. Рассмотренные процессы синергии между диалектами в рамках одного языка показали, что сначала немецкий язык сформировался как народный, а затем – как национальный. В ходе исследования выявлено, что Аугсбург стал своеобразным проводником баварского диалекта в восточной части швабского диалекта. Исследованные изоглоссы (фонетические, морфологические, лексические) показали, что указанные диалекты можно объединить в языковом отношении как южные и считать особенностью германского (ерминонского) ареала. Несмотря на некоторые языковые различия, отмечается относительное единство языковых традиций, свидетельствующее о достаточной близости диалектов юго-западной и юго-восточной части Германии в XII-XIII вв.

Ключевые слова: восточнобаварская диалектная область, деловая проза, средневерхненемецкие диалекты.

Kulina I. Linguistic features of Middle German business prose This article discusses business papers XII-XIII century from the city of Augsburg, which is located in the south of Germany. The norm of the modern German language went through several stages of formation before acquiring a unified standard and becoming the so-called Standardsprache. The city of Augsburg belongs to the East Bavarian dialect region and is located on the border of Bavaria and Swabia. Analysis of the written language of documents of the XII-XIII century provided information on the interaction of the features of both dialects (Bavarian and Swabian). In this study, 5 documents related to various taxes were considered, which indicate that they were written in Augsburg, as well as 3 documents in the Augsburg monastery. It is important that for the documents considered there is no characteristic sequence in writing, that is, we are talking about the absence of a spelling norm. Confirmation of this fact is also given in the article with examples from the materials studied. The study showed the presence of similar characteristics in all studied, which indicates their undoubted linguistic kinship. Despite this, there are also features that are characteristic exclusively for the southwestern part of Germany and separately for the southeast. An analysis of the German southern dialects makes it possible to trace the development trend of the German language in its holy language in a period that is closely connected with the history of the German people. The processes of synergy between dialects within the framework of one language are considered, which draws attention to the beginning of the formation of the first national language, and subsequently the national one. The study revealed that Augsburg became a kind of conductor of the Bavarian dialect in the eastern part of the Swabian dialect. The isoglosses studied (phonetic, morphological, lexical) showed that these dialects can be combined linguistically as southern and considered a feature of the Germanic (Yerminon) range. Despite some linguistic differences, a relative unity of linguistic traditions is noted, indicating a sufficient proximity of the dialects of the southwestern and southeastern parts of Germany in the XII-XIII centuries.

Key words: business prose, East Bavarian dialect region, Middle German dialects.

1. ВСТУП

Відомо, що будь-яка мова перебуває у постійному розвитку, тому всі одиниці її рівнів також піддаються постійній зміні. Проблеми, пов'язані з еволюцією мовних одиниць (фонетичних, лексичних, граматичних, тощо) завжди привертала увагу як вітчизняних так і зарубіжних учених. У зв'язку з цим діахронічні студії М. М. Гухмана, П. Ернста, В. М. Жирмунського, С. Зондереггера, В. В. Левицького, В. Г. Таранця та ін. мають особливу наукову цінність і перспективу.

Велика кількість досліджень, які були проведені на матеріалі сучасної німецької мови і недостатність досліджень, що виконані в руслі діахронії мови, зокрема застосування давньої німецької мови у діловій сфері, спонукали до поглибленого вивчення середньовісньонімецької ділової прози, що і визначає **актуальність** пропонованого дослідження.

Мета даного дослідження полягає в аналізі німецької писемної мови ділових паперів XII – XIII ст. та отриманні інформації про взаємодію баварського і швабського діалектів, на яких ці документи було складено.

Для досягнення сформульованої мети було поставлено і вирішено такі **завдання**:

- 1) ознайомитися з текстами середньовісньонімецької ділової прози;
- 2) вивчити мовні риси, що є характерними для південно-західної та південно-східної частини Німеччини середньовісньонімецького періоду;
- 3) на основі досліджених ділових паперів виявити мовні риси (фонетичні/орфографічні, граматичні, лексичні), які є типовими для баварського і швабського діалектів та пов'язати їх із сучасною німецькою мовою;
- 4) встановити ізоглоси, що відрізняють зазначені діалекти.

Об'єктом дослідження обрано середньовісньонімецьку мову ділових паперів в діахронічній перспективі її становлення та функціонування.

Предметом дослідження є мовні особливості південнонімецьких діалектів (баварського і швабського) у XII – XIII ст.

Матеріалом дослідження слугували 5 документів, пов'язаних з різноманітними податками, які свідчать про те, що вони були написані в м. Аугсбурзі, а також 3 документи з Аугсбурзького монастиря.

Теоретичне значення дослідження полягає у певному внеску в діахронічні розвідки германських мов, де прислужаться виявлені у роботі ознаки, що характеризують південнонімецькі діалекти (баварський і швабський) і доводять їхній генетичний зв'язок із

сучасною німецькою мовою (Standardsprache). Все зазначене поглибить також знання з історії німецької мови.

В роботі було використано **метод** спостереження, дескриптивний та порівняльно-історичний **методи** дослідження.

Середньовірна німецька мова (свн. XI – XIV ст.) ще не була єдиною, а існувала у вигляді діалектів, що мали регіональні особливості тієї чи іншої місцевості, де мешкали носії німецької мови.

Частина середньовірних німецьких діалектів, як наголошує В. В. Левицький, склалася за рахунок східної колонізації й розширення території, на якій була розповсюджена німецька мова, а усі свн. діалекти розподілялися на: 1) верхньонімецькі (Oberdeutsch) або південнонімецькі та 2) середньонімецькі (Mitteldeutsch). До першої групи належали алеманський, баварський, східнофранкський, південнофранкський. Друга група розподілилася, в свою чергу, на дві підгрупи: західносередньофранкську та східносередньофранкську. У першу підгрупу середньонімецьких діалектів увійшли: середньофранкський і рейнськофранкський. У другу підгрупу середньонімецьких діалектів – тюрингський, верхньосаксонський, сілезький з лужським та верхньопрусський [8, с. 125].

У XII- XIII ст. феодальна Німеччина, вважає В.М. Жирмунський, вже склалася, як піраміда ієрархічно-підлеглих одна одній помісних країн [6, с. 39]. Саме в цей період з'явилися деякі фактори, що вплинули на характер мовних відносин і особливо на розвиток писемної мови. Одним з найбільш вагомих факторів було застосування мови у діловій сфері, у юридичних і канцелярських документах, що призвело до поступового усунення латини з названих практик та до збагачення народної мови новими формами її вживання і використання. Вагоме значення мав у цей час економічний, політичний і культурний розвиток Німеччини, особливо її південно-західної частини. Основну масу німецьких документів у XIII ст. складають документи таких міст як Аугсбург, Регенсбург, Борнс та ін.

На сьогоднішній день до кінця не з'ясовано, чи багато спільного у мовному відношенні мають свн. писемні документи, і наскільки вони є відображенням місцевих діалектів та тих мовних процесів, які відбувалися в той час у різних областях Німеччини [8; 12]. Тому ціль даного дослідження полягає у вивченні ділових паперів, що були зібрані у XII-XIII ст. у місті Аугсбурзі (Майер). Місто Аугсбург було нами вибрано не випадково, а у зв'язку з тим, що воно розташовано на кордоні Баварії і Швабії, тобто належить до східнобаварської діалектної

області. Вважаємо, що аналіз писемної мови цих документів надасть інформацію про взаємодію особливостей обох діалектів (баварського і швабського) або їх відсутність.

Нами було розглянуто 5 документів, пов'язаних з різноманітними податками, які свідчать про те, що вони були написані в Аугсбурзі, а також 3 документи з Аугсбурзького монастиря.

Але, перш ніж розпочати мовний аналіз зібраних документів, вважаємо за потрібне звернутися до історії появи таких південнонімецьких діалектів як баварський, алеманський, швабський.

Приблизно наприкінці I ст. напочатку II ст. н.е. Корнелій Тацит у своїх працях «Германія» і «Історії» детально розповідає про давніх германців, їх появу, життя, звичаї, вірування, військові зіткнення з римлянами і таке інше [1; 2; 8; 13]. Саме у Тацита зустрічається назва міста Аугсбургу, яке було колись центром Римської провінції Реції (Реція) у передгір'ях Альп і мало назву Augusta Vindelicorum (15 ст до н.е.). Місто було засновано за наказом імператора Августа та на його честь. (Гай Юлій Цезар і Октавіан Август) [13].

З праць К.Тацита, Плінія Старшого та ін. дізнаємося про те, що германські мови виникли в результаті диференціації первісно єдиної мови – основи, яка в умовах територіального розподілу, коли групи споріднених племен і племінних діалектів роз'єднувалися і, з часом, в процесі їх історичного розвитку ставали самостійними мовами. При цьому, процес розпаду племен і діалектів проходив завжди в різних конкретних історичних умовах. В. М. Жирмунський вважав, що немає єдиного лінгвістичного стану періоду розпаду прамови, бо носії єдиної мови не могли водночас розійтись в різні боки, щоб потім почати самостійне існування. Більш того, процес розпаду диференціації діалектів не є єдиним в умовах родового суспільства, а з самого початку він супроводжується взаємодією споріднених діалектів та їх інтеграцією в результаті міжплемінного спілкування. Потім, на більш високому ступені суспільного розвитку, племена об'єднувалися у більш широкі союзи племен, зазвичай, племен з однаковим основним наріччям. В таких умовах племінні мови, які за своїм походженням були спорідненими діалектами, зближувалися в результаті мовного спілкування між племенами [7; 13].

Починаючи з середини і до кінця I ст. н. е. західні германці об'єдналися у три великих союзи споріднених за своїм походженням племен – інгвеонів (інгевонів), іствеонів (іскевонів), гермінонів (ермінонів), які згідно міфу возводили себе до трьох синів божественного Манну

(Mannus), сина земного бога германців Туіско (Tuisco). Вірогідно, ця давня спільність племінного походження цих союзів відклалася у спільності міфу і культу.

Пізніше, під час Великого переселення народів, до інгевонів вже належали сакси, англосакси, фризи та ін., до іствеонів – франки, які спочатку згуртували біля себе герміонів, або свевів, котрі потім зберегли племінну назву <шваби>, а потім маркоманів, нащадками яких, вірогідно, були алемани, баварці та лангобарди.

Згодом, почали з'являтися перші давні держави з союзів споріднених племен або об'єднання декількох союзів, з яких виникли народності. Усе зазначене привело до більш тісного згуртування як всередині так і по відношенню до зовнішнього світу. Союзи споріднених племен, їх злиття та злиття окремих племінних територій стали причиною виникнення однієї великої території усього народу. Ці історичні події певним чином знайшли своє відображення у розвитку давньої німецької мови, тобто у її діалектах.

З одного боку, дроблення феодальних держав на відносно незалежні територіальні діалекти спричинило місцеві новоутворення у мові та поглиблення різниці між діалектами; а з іншого – політичні, економічні і культурні зв'язки між територіями у межах народності і держави сприяли частковому зближенню територіальних діалектів. Основним соціально-історичним фактором при цьому було мовне спілкування: торгівельне, військове, культурне. Виникало масове пересування населення, що було пов'язане із внутрішньою та зовнішньою колонізацією, що також призводило до порушення кордонів між територіальними діалектами, сприяло їхньому зближенню та впливу мовних особливостей одного діалекту на сусідні.

Спорідненість діалектів, спільність їх походження обов'язково повинні були знайти своє відображення у загальних внутрішніх законах розвитку мови за наявності спільності фонетичного, граматичного та лексичного фонду, хоча й присутності індивідуальних відмінностей, так званих діалектичних відхилень [6]. Усе зазначене уможливило спілкування, взаєморозуміння, хоча іноді це було відсутнім у віддалених регіонах єдиної мовної території.

Відомі вітчизняні та зарубіжні лінгвісти, такі як М. М. Гухман, Т. І. Домброван, С. Зондереггер, В. М. Жирмунський, В. І. Кушнерик, В. В. Левицький, О. І. Москальська, В. Г. Таранець, В. Шмідт та ін. вважають, що вивчення історії мови наочно підтверджує її внутрішню єдність, оскільки великі мовні зміни, які виникали на одному кінці єдиної території мови народності, в якомусь одному діалекті, обов'язково послідовно охоплювали ряд інших діалектів, а іноді й більшу частину будь-якої зазначеної мовної території (наприклад II Пересув

приголосних, дифтонгізація, монофтонгізація тощо). Про це свідчать писемні пам'ятки, в яких виявляються діалектичні особливості. Найбільш чітко ці особливості є наявними у ділових паперах. Звісно, що дуже складно на основі писемних пам'яток чітко відобразити фонетичні особливості діалектів, бо треба враховувати не тільки орфографічні традиції тієї чи іншої канцелярії або школи, але й індивідуальні особливості тих, хто ці документи заповнював. Існуючі писемні пам'ятки зазначені вчені вважають віддаленим свідомством діалектної диференціації усної народної мови. Інакше кажучи, єдність мови народності повинна сприйматися як єдність в її різноманітті у порівнянні з літературною мовою, яка виникає в процесі становлення суспільства за допомогою концентрації діалектів, що обумовлені економічною, політичною та культурною концентрацією.

Подальші свідчення про зазначені племена знаходимо під час давньоверхньонімецького періоду (VIII-XI ст.), коли мова почала формуватися у рамках Франкської держави при Карлі Великому (Karl der Große), та особливо після розпаду держави і відособлення її східних (зарейнських) територій, тобто майбутньої Німеччини, вже при онуках Карла Великого [2; 3; 8; 10; 17; 18].

Після виходу Німеччини зі складу Франкської імперії (IX ст.) до неї входили наступні герцогства: Франконія, Баварія, Швабія, Саксонія та Тюрингія. Особливо тісні зв'язки склалися історично, ще до початку писемності (VIII ст.), між діалектами Франконії, Баварії, Швабії.

У часи свн. періоду (XI-XIV ст.), як і в днн., ще не сформувалася єдина норма літературної мови, бо Німеччина того часу жила обособленим життям територіальних князівств, мова яких відрізнялася за діалектами. Але не дивлячись на економічну та політичну роздробленість особливо на початку свн. періоду, німці вже більше почали відчувати себе представниками єдиного народу – німецького. У зв'язку з цим, поряд зі старими, ще племінними назвами «шваби, баварці, алемани, франки» та ін., саме у свн. періоді з'явилися назви, що об'єднували усіх мешканців Німеччини – це свн. *tiutsche liute* (deutsche Leute – німецькі люди), *diutisk lant* (deutsches Land – німецька земля) та *tiutsche sprache* (deutsche Sprache – німецька мова) [4; 8; 10].

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проведене дослідження показало, що усі документи мають схожі риси, але в них зафіксовані також ознаки, що характерні суто для південно-західної частини Німеччини та окремо для південно-східної.

Так, наприклад, було виявлено, що в документах активно вживається сполучення *ch* замість *k*: *chorn, chraft, cheiner, chrieg, chint, Auspruch* та ін. А також глухий приголосний *p* замість *b*: *pasteln, pitten, pin, pinden, pecken, vaip, purgaer, Auspurch, prot* та ін. Відомо, що сполучення *ch* та глухий *p* вважаються особливістю баварської орфографічної традиції. Але разом з тим навіть в одному і тому ж документі зустрічається поряд з глухим приголосним *p* (*prot*) дзвінкий *b* (*brot*), поряд з *chein* також маємо форму *kein, chind/t, kind* та ін.

Вагоме значення південно-східної частини Німеччини у XII-XIII ст. в економічному, політичному та культурному житті вплинуло на розвиток німецької мови того часу.

Для південно-східної частини Німеччини були також типовими у ті часи дифтонгізація довгих голосних, наприклад:

tusent – tausent, sin – sein, uz – ouz, is – eis, hus – haus, min – mein, та розширення старих дифтонгів *ou – au, ei – ai*, напр.:

vailen, vaip, frau, maister, haimet, vail, gehaizzen.

Хоча в деяких паперах зустрічалися обидві форми: *sein* і *sin, vail* і *veil, vaip* і *veip*; також старий дифтонг *uf* існував поряд з новим *ouf*.

Крім того спостерігається стягнення старих дифтонгів, напр.: *buoh – buh/buch, guot – gut, gieng – ging* та ін. Треба сказати, що ця тенденція характерна для усього півдня.

При вивченні зазначених документів виявлено слова, де присутня редукція, що є характерною для баварської, тобто східної традиції, напр.: *vonan/von, vo, schaffan/schaffn, geban/geben, geantwort/gantwrt*, але ця традиція (редукція) майже відсутня на заході країни, напр.: *schaffen, geben, vonen, geantwortet*.

Відмічається також подвоєння приголосних після коротких голосних, що типове більш для західної частини, напр.: *sezzen, bitten, appel* та ін.

Були помітні прояви II Пересуву приголосних, наприклад перехід

t – z, tz (settian – sezzen, itan – ezzan);

p – f, pf (pund – pfunt, appel – apful, werpen – werfen);

k – ch (kaurn – chorn, kruft – chruft), що є загальною ознакою усіх німецьких південних діалектів.

Таку граматичну рису як закінчення *-nt* у другій особі множини (*schreibent, teilent, sagent, legent*) треба віднести до алеманського діалекту.

Сучасне модальне дієслово *mögen* має у досліджених паперах, як баварські форми *megen, meozzan*, так і алеманські *mugen, muozzan*.

Що стосується лексичного складу, то до баварської лексики відносяться наступні слова *scindunge (das Urteil), erbelgen (erzürnen), frastmundi (freidenkend), bisprache (die Verleumdung), bischolf (der Bischof)* та ін. Кількість алеманських слів зустрілася набагато менше: *sciden (scheiden), hantstarche (tapfer), mazzis (das Essen)*. При цьому більшість слів, що зустрілися у канцелярській діловій прозі належить до так званого алемансько-швабсько-баварського ареалу, тобто до півдня Німеччини, і знаходиться у словниках усіх зазначених діалектів, напр.: *haltir (schneller, mehr), furen (essen, geben, füttern), gemahede (der Ehemann), gemahide (die Ehefrau), pfrunde (das Essen), emzegen (sich (D.) Mühe geben), honhust (die Schlauheit, die Listigkeit, die Wut, der Zorn)*.

Невід'ємною частиною збагачення мови у розглянутих свн. діалектах було використання німецьких слів замість латинських, які ще зустрічалися на інших територіях, напр.:

свн. kloster замість лат. claustrum,

свн. subar/sauber замість лат. sobris,

свн. giwizzani замість лат. conscientia,

свн. gimeindia замість лат. communio,

свн. wolatat/wohltat замість лат. beneficium,

свн. gestlih замість лат. spiritualis та ін.

Вивчення нами зазначених німецьких південних діалектів дозволяє простежити шлях розвитку німецької мови в її свн. періоді, який тісно пов'язаний з історією німецького народу, та зробити наступні загальні висновки.

Досліджені нами тексти ділових паперів та відібрані з них приклади виявили мовну спорідненість розглянутих діалектів, яка ґрунтується на спільності їх походження, тобто на загальних внутрішніх законах розвитку мови.

Усі процеси взаємодії між діалектами однієї мови є важливими показниками єдності загальнонародної мови, яка розвивалася спочатку як народна, а з часом – як національна.

Вважаємо, що взаємодія між територіальними діалектами у форматі єдиної народної мови була певною підготовкою цих діалектів до формування єдиної національної мови. Одним з

прикладів може бути II Пересув приголосних. Саме він став межею між давньогерманською та давньоверхньонімецькою, де германське *p* перейшло у давньоверхньонімецьку, а потім і сучасну афrikату *pf* (*pund* – *pfunt* – *Pfund*, *appel* – *apful* – *Apfel*), германське *t* у давньоверхньонімецьке та сучасне *z* (*ts*) (*tiuhan* – *ziohan* – *ziehen*), а германське *k* залишилося безперервним і потіснило південнонімецькі *kh/kx/ch* (*khint* – *Kind*).

Треба відмітити також, що для розглянутих документів є характерною відсутність у послідовності написання, тобто відсутність орфографічної норми. Про це свідчать написання одного й того ж слова, напр. *bruoder/bruder*, *tzu/tzuo/zu* та ін. Вочевидь, у свн. періоді ще не було відповідного зв'язку між звучанням та графічним відображенням.

Іноді дуже важко встановити, чому в одному документі існують різні написання одного й того ж слова. Вважаємо, що на те можуть бути різні причини: це й графічне коливання, і боротьба дублетних форм, що існували на той час на розглянутій території. Не останніми в різновиді написання є також писемна та усна комунікація, їх розвиток у зазначених діалектах, взаємопроникнення будь-яких мовних традицій та їхній взаємовплив, бо всі ці зміни відбувалися у форматі єдиної мови.

Аналіз граматичних явищ, безперечно, також має свою цінність. Але й тут не завжди можна спиратися на зв'язок писемної та усної мови, бо, можливо, що тут проявляються не тільки особливості писців, які ці документи записували, напр. *gelesen/geles*, *gemaht/gemacht/gemah* та ін.

Різні форми написання особового займенника однини у давальному відмінку: *mi*, *me*, *mire*, *mier* та множини: *unze*, *unz*, *unez* навряд чи можуть свідчити про їхню різну вимову. А ось форми однакових слів *sin/sein/sain*, *bouh/buh/buch*, вірогідно, пов'язані з такими фонетичними процесами як монофтонгізація та дифтонгізація.

Не дивлячись на те, що лексика зазначених документів є декілька обмеженою, у зв'язку з їх тематикою, але вважаємо, що вона також може бути цікавою, бо є фактичним матеріалом для дослідження німецької мови того часу.

Розгляд лексичних одиниць досліджених паперів надав інформацію про те, яким чином поповнювався німецький словниковий склад, відходячи від латини. Це відбувалося завдяки власним мовним засобам, наприклад, таким як давні німецькі суфікси *-nusse*, *-nisse*, *-unge*, *-er*, *-schaft*, *-heit*, напр.: *gefengnisse*, *hindernusse*, *verbundnisse/ferbundnisse*, *eigenunge/aigenunge*, *pfendunge*, *lugenare*, *herschaft*, *aigenschaft/eigenschaft*, *wirtschaft*, *vriheit/friheit* та ін.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проведене дослідження мови ділових паперів міста Аугсбурга XII-XIII ст. виявило, що Аугсбург став своєрідним провідником баварського діалекту у східній частині швабського діалекту. Досліджені ізоглоси (фонетичні, морфологічні, лексичні) показали, що зазначенні діалекти можна об'єднати у мовному відношенні як південні і вважати особливістю германського (ермінонського) ареалу. При тому, процес споріднених мов діалектів (раніше племінних мов) треба розглядати не тільки як послідовний розпад первісної єдності але й як процес взаємного впливу у ході мовних контактів. Недивлячись на деякі мовні розходження, відмічається відносна єдність мовних традицій, що свідчить про достатню близькість діалектів південно-західної та південно-східної частини Німеччини у XII-XIII ст. Вважаємо, що цей факт став у подальшому підґрунтям для розвитку єдиної літературної німецької мови, тобто Standardsprache.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арсеньева М. Г., Балашова С. П., Берков В. П., Соловьева Л. Н. Введение в германскую филологию. Москва : ГИС, 2000. 314 с.
2. Голубенко Л. М., Кулина І. Г., Козак Т. Б. Вступ до германської філології. Практикум до курсу. Одеса : Фенікс, 2019. 152 с.
3. Голубенко Л. М., Кулина І. Г., Березіна Ю. О. Історія німецької мови. Практикум з курсу. Одеса : Фенікс, 2017. Ч. II. 36 с.
4. Гухман М. М. От языка немецкой народности к немецкому национальному языку. – Из-во Академия Наук СССР. Москва, 1955. Ч. I. 164 с.
5. Домброван Т. И. Синергетическая модель развития английского языка. КП ОГТ Одесса, 2014. 399 с.
6. Жирмунский В. М. История немецкого языка. Москва, Высшая школа, 1965. 299 с.
7. Жирмунский В. М. Немецкая диалектология. Академия наук СССР, Ин-т языкознания. Москва, 1956. 635 с.
8. Левицький В. В. Основи германістики. Вінниця : Нова Книга, 2008. 528 с.
9. Левицький В. В. Етимологічний словарь германских языков. Винница: Нова Книга, 2010. Т. 1. 616 с., Т. 2. 368 с.

10. Москальская О. И. История немецкого языка. 2-е изд. Москва : Академия, 2006. 288 с.
11. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 843 с.
12. Таранець В. Г. Діахронія мови: Збірка статей. Одеса : Друкарський дім, 2008. 232 с.
13. Удальцов А. Д. Древние германцы. Москва : МГУ, 1937. 222 с.
14. Das Herkunftswörterbuch. Etymologie der deutschen Sprache. Duden-Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich : Dudenverlag, 2006. B. 7. 4 Aufl. 960 S.
15. W. Fleischer. Wortbildung der Deutschen Gegenwartsprache. Moskau, 1990. 412 S.
16. Helbig G., Buscha J. Deutsche Grammatik. Moskau, 1972. 483 с.
17. Schmidt W. Geschichte der deutschen Sprache S. Hirzel Verlag, Stuttgart, 2007. 10. Aufl. 489 S.
18. Sonderegger S. Althochdeutsche Sprache und Literatur. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 2003. 390 S.

REFERENCES

- Arsen'eva M. G., Balashova S. P., Berkov V. P., Solov'eva L. N. Vvedenie v germanskuju filologiju. Moskwa : GIS, 2000. 314 s. (in Russian)
- Golubenko L. M., Kulyna I. G., Kozak T. B. Vstup do germans`koyi filologiyi. Prakty`kum do kursu. Odesa: Feniks, 2019. 152 S. (in Ukrainian)
- Golubenko L.M., Kulyna I.G., Berezina Yu.O. Istorija nimets`koyi movy`. Prakty`kum z kursu. Odesa: Feniks, 2017. Ch. II. 36 s. (in Ukrainian)
- Guhman M.M. Ot jazyka nemeckoj narodnosti k nemeckomu nacional'nomu jazyku. – Iz-vo Akademija Nauk SSSR, Moskva, 1955. Ch. I. 164 s. (in Russian)
- Dombrovan T.I. Sinergeticheskaja model' razvitija anglijskogo jazyka. KP OGT Odessa, 2014. 399 s. (in Russian)
- Zhirmunskij V.M. Istorija nemeckogo jazyka. Moskva, 1965. 299 s. (in Russian)
- Zhirmunskij V.M. Nemeckaja dialektologija. Moskva, Akademija nauk SSSR, In-t jazykoznanija, 1956. 635 s. (in Russian)
- Levic'kij V. V. Osnovi germanistyki. Vinnicja: Nova Kniga, 2008. 528 s. (in Ukrainian)

Levickij V. V. Etimologičeskij slovar' germanskih jazykov. Vinnica: Nova Kniga, 2010. t.1. 616 s., t.2. 368 s. (in Russian)

Moskal'skaja O. I. Istorija nemeckogo jazyka. Moskva: Akademija, 2006. 2-e izd. 288 s. (in Russian)

Selivanova O.O. Lingvistichna enciklopedija. Poltava, Dovkillja-K, 2010. 843 s. (in Ukrainian)

Taranec' V. G. Diahronija movi: Zbirka statej. Odesa: Drukars'kij dim, 2008. 232 s. (in Ukrainian)

Udal'cov A.D. Drevnie germancy. Moskva: MGU, 1937. 222 s. (in Russian)

Das Herkunftswörterbuch. Etymologie der deutschen Sprache. Duden-Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag, 2006. B.7. 4 Aufl. 960 S. (in German)

W. Fleischer. Wortbildung der Deutschen Gegenwartssprache. Moskwa, 1990. 412 S. (in German)

Helbig G., Buscha J. Deutsche Grammatik. M., 1972. 483 c. (in German)

Schmidt W. Geschichte der deutschen Sprache S. Hirzel Verlag, Stuttgart, 2007. 10. Aufl. 489 S. (in German)

Sonderegger S. Althochdeutsche Sprache und Literatur. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 2003. 390 S. (in German)

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРЕ / INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Кулина Ирина Георгиевна – кандидат филологических наук, доцент, заведующая кафедрой немецкой филологии Одесского национального университета имени И. И. Мечникова; e-mail: iryna.kulyna@ukr.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2990-6557>; GOOGLE SCHOLAR: https://scholar.google.com/citations?view_op=new_articles&hl=en&imq=Iryna+Kulyna&authuser=1#; RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Iryna_Kulyna

Kulyna Iryna – Candidate of Philology, Associate Professor, Head of the Department of German Philology, Odessa I. I. Mechnikov; e-mail: iryna.kulyna@ukr.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2990-6557>; GOOGLE SCHOLAR: https://scholar.google.com/citations?view_op=new_articles&hl=en&imq=Iryna+Kulyna&authuser=1#; RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Iryna_Kulyna